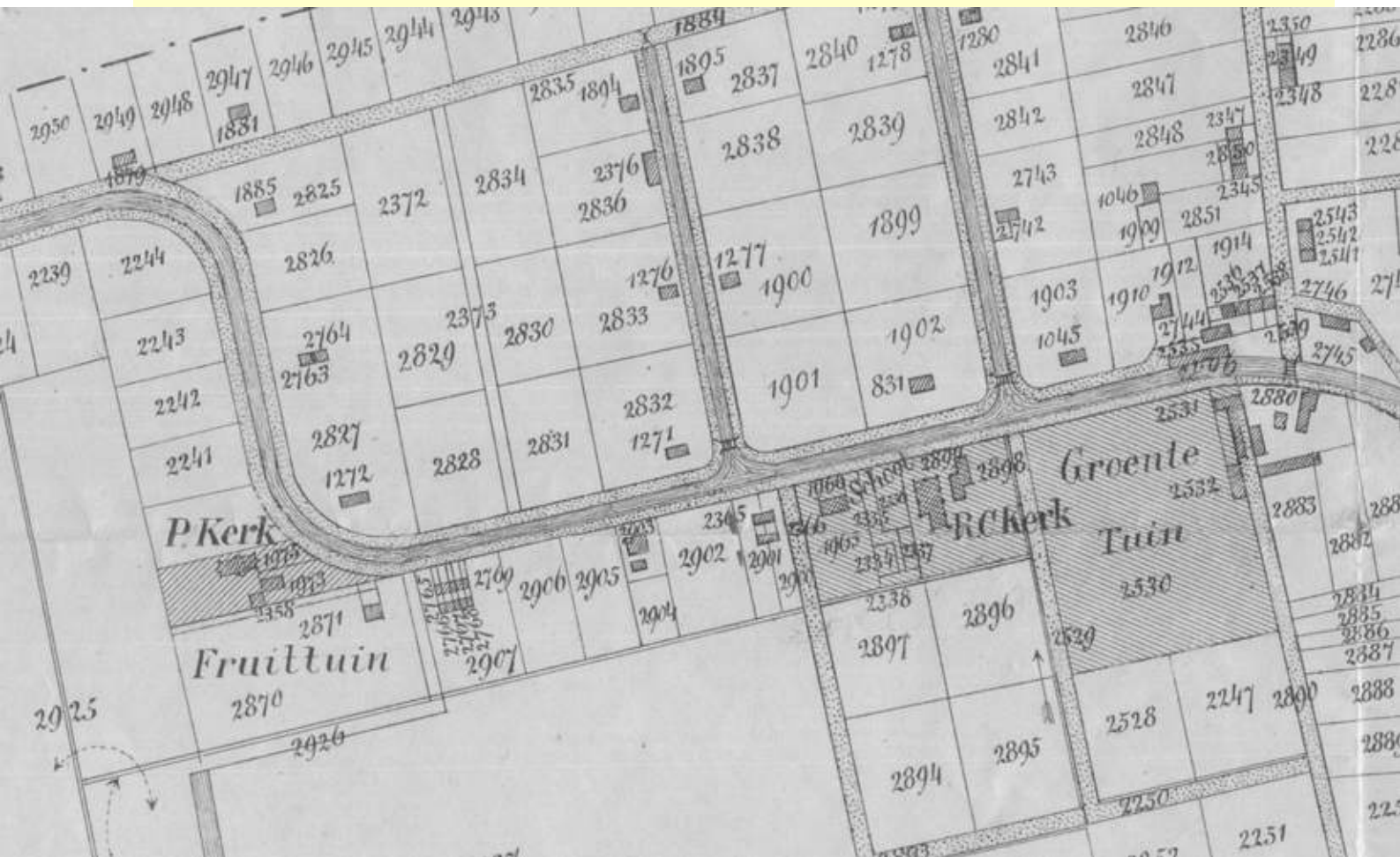

De Westlandsche tuinen in Helenaveen

- 9 juni 1859 De ondergeteekende geeft bij deze te kennen, dat er in zijn pakhuis te
5 Helena-Veen steeds voorradig is en verkrijgbaar, **BESTE HOLLANDSCHE ASCH** à 40 centen
per mud
Helena-Veen den 9 Junij 1859
J. DECKERS.
- 10 27 september 1860 **VERSLAG** der toegekende Prijzen en Premien ...
ROGGE. 3e prijs, getuigschrift, no. 422, *T. Smits* te Leende en no. 111, *J. M.*
Deckers te Helena-Veen.
BOEKWEIT (Veen). 1e prijs, zilv. med., no. 112, *J. M. Deckers* te Helena-Veen; 2e
15 prijs, getuigs., no. 119, *J. M. Peereboom* te Helmond.
- 28 oktober 1862 (565) Heden overleed te Veghel tot mijne bittere droefheid, mijne
dierbare echtgenootte GERARDINA WILHELMINA MARIA VAN DEN HEUVEL, voorzien van de H. H.
Sacramenten, in den ouderdom van bijna 43 jaren, mij nalatende drie kinderen nog te
jong om hun verlies te beseffen.
20 **J. M. DEKKERS.**
HELENAVEEN, onder DEURNE,
20 October 1862.
- 26 november 1864 **Uit Nederweert** meldt men ons het volgende:
25 [...] "Op denzelfden dag was bij den beenhouwer C. van Stippen alhier een vet varken
te bezigtigen, hetwelk niet minder dan 568 halve Ned. ponden levend woog en slechts
15 maanden en 13 dagen oud was. Dit beest was gemest bij den opzigter Deckers van het
Helenaveen (gemeente Deurne). [...]"
- 30 29 april 1865 Verkrijgbaar bij J. Deckers te Helenaveen: 1000 à 1500 pond best
Honig-gewin 1864.
Nadere inlichtingen op franco aanvraag.

Naspeuringen van Paul Theelen: De Westlandsche tuin in Helenaveen

2 juni 1865 (6013) GETROUWD: J. M. DECKERS en A. M. J. BUSSING.
35 EINDHOVEN, 31 Mei 1865.

18 september 1869 **HELENAVEEN**, 16 Sept. In het vorige jaar werd alhier onder meer
anderen een aardappel gerooid van meer dan gewone grootte als hebbende eene zwaarte
40 van 6 oncen. Deze aardappel in de lente dezès jaars gepoot op eene afzonderlijke
plaats in den tuin van den heer D. alhier, werd Zaterdag jl. gerooid en bragt de
aanzienlijke hoeveelheid van honderd drie en vijftig allen zuivere gezonde
aardappelen op, wegende te zamen vijf en twintig halve Ned. kilo. Ook staat alhier
aan het schoolhuis een drie-jarig perzik boompje, dat dit jaar, voor de tweede maal
45 dragende, bijna drie honderd overschoone perziken heeft opgeleverd.

16 maart 1872 AARDAPPELEN verkrijgbaar bij J. Deckers, te Helenaveen.
Eene groote partij uitmuntende Aardappelen en Pootaardappelen. - Gelegenheid tot
verzending per Spoor en Kanaal.

50 26 oktober 1872 Heden behaagde het der Goddelijke Voorzienigheid tot zich te roepen,
onzen dierbaren Echtgenoot en Vader, den Heer
Joannes Matthias Deckers,
na eene kortstondige ongesteldheid, voorzien van de HH. Sacramenten der stervenden,
in den leeftijd van ruim 51 jaren.

55 Wat wij hierdoor verliezen zullen diegenen beseffen, die den overledene van nabij
gekend hebben.

A. M. J. Deckers-Bussing.

Mar. Deckers.

Jacques Deckers.

60 Elisab. Deckers.

HELENAVEEN, 22 October 1872.

Graf van Deckers

65 1875 [..] 4. 15 proeven in 1874 gedaan door de Maatschappij "Helenaveen" in Noord-
Brabant met Bosscher straatvuil, beer, straatslik en beer, beer, onbemest, en met
schapenmest en beer.

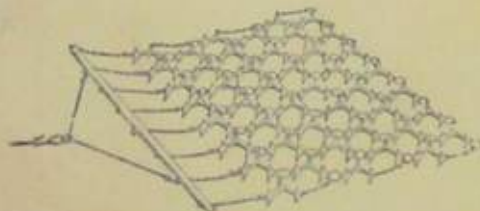
28 augustus 1877 WAGENINGEN 7 Aug.

70 De heer Jongkindt Coninck, directeur der Rijkslandbouwschool, is sedert eenige dagen
met een aantal leerlingen dier school een reisje gaan ondernemen om het voornaamste
op het gebied van landbouw in ons land in (in Groningen, Friesland, Zuid en Noord-
Holland en Noord-Brabant) te bezichtigen, o. a. de landbouwkolonien en boerderijen
der Maatsch. van Weldadigheid, den Anna Paulownapolder, de Haarlemmer meer,

75 Helenaveen enz. De reis is aangevangen te Steenwijk.

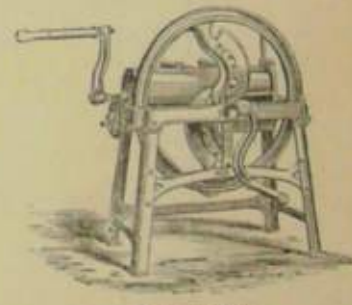
Graan-, Lijnzaad-, Mout-,
Haver- en Boonenbreker.

Kettingegge.

Lefeld's Boterkarn.

Hakselsnijder.

28 augustus 1880 [...] De bijenhouders, die men aanmerkelijk tusschen hier en
Helenaveen vindt, zijn over het algemeen zeer tevreden en vleien dit jaar zich in een
80 rijke opbrengst te verheugen, daar hier in 't algemeen de korven aanmerkelijk
zwaarder zijn dan het vorige jaar.

1881 **Market-gardening.**

85 – Mr. Schellings has about 20 acres devoted to the growth of market-garden and fruit-crops. Some of this land he bought of the Company at 66£ per acre, and some of it he rents at 5£ per acre. A few acres, belonging to a neighbouring commune, he purchased at 33s. 4d. per acre, and he spent in one year 30£ per acre in labour, manure, &c., in reclaiming it. This land now bears splendid crops, while all round in the country is a mere wilderness, not to say a desert. He considers that his garden is now paying 90 him back some of the capital which he has invested in its cultivation, and that the land is worth to a purchaser double the amount that it has cost him. The produce of this market garden often realises as much as 80£ per acre, but then the cost of manure and labour frequently amounts to 50£ per acre, of which about two-thirds are paid for labour. The cost of the plant, more especially of the frames, is also very 95 great.

Succession of crops.

– Each year the land carries two, three, or more crops, and the following are specimens of the succession taken on the same land in one year:–

100 A. (1.) Cauliflowers planted in spring, with (2) runner-beans, either flageolets or haricots, sown between the rows, and (3) endive and celery planted between the beans, after the cauliflowers have been sold.

B. (1.) Potatoes; (2) runner-beans between the rows as before; and (3) endive and celery taking the place of potatoes as they are dug and sent to market.

105 C. (1.) Carrots, which are sown mixed with leeks, and sometimes also with cabbage lettuces. After the carrots are marketed, the lettuces develop themselves, and finally the leeks, which remain until the winter, as this vegetable is not blanched in Holland as it is with us.

D. (1.) Peas with radishes, spinach, &c., between the rows; (2) the small seeds are 110 succeeded by Brussels sprouts; and (3) peas are succeeded by endive.

E. (1.) Potatoes, followed by (2) late cauliflowers or Brussels sprouts or beet.

F. (1.) Early potatoes planted in rows wide apart; (2) intervals between the rows of potatoes sown with cucumber seed in the middle of May, the produce to be used as 115 gherkins for pickling; (3) after the potatoes are lifted (in the middle of June), cauliflower plants are pricked in; and (4) after the gherkin plants are cleared away the ground is occupied by salads. This mode of cropping requires, it need scarcely be added, a very heavy dressing of manure.

G. This is rather a special system of cropping, and may be shortly described as follows: – Cauliflowers having been sown in a frame in September, the plants are 120 transferred to a cold pit in November. In January or February they are shifted to a hot-bed, in which they are planted about 8 inches apart. Between them carrots are sown, and cabbage lettuces are planted. The lettuces are pulled in March and the glass is then taken off. In May the carrots are pulled, and in June, or even earlier, the cauliflowers being ready, the alternate ones are cut and the remainder are left 125 to run to seed. An acre of land would yield, on an average, from 100£ to upwards of 130£ in cauliflower seed, but Mr. Schellings has only about a quarter of an acre devoted to this description of culture. The mean price received for the seed is about 6s. per lb., but it ranges between 4s. 6d. and 9s.

130 **Fruit-trees.**

Mr. Schellings has also 5 acres of land planted with fruit-trees, which are chiefly apples and pears, with bushes of gooseberries and currants, and canes of raspberries between them, while on the walls separating the sections of the garden, grapes are 135 cultivated as in the Poeldijk district of Westland, just as the vegetable culture is an imitation of the practice of the Loosduinen section of the same district.

24 juli 1884 UIT LIMBURG.

Op ongeveer gelijke afstanden van de gemeenten Helden, Meijel, Sevenum en Horst, omringd door een groote heidevlakte en nog uitgebreider peel, ligt een oase, die een 140 oppervlakte beslaat van 170 hectaren; een plek grond, die ontwoekerd is aan de meest onvruchtbare landstreek en nu in opbrengst wedijvert met het beroemde Westland en de beste groentetuinen.

Het is Helenaveen, een dorp, dat eigenlijk, wat de exploitatie betreft, voor het grootste gedeelte ligt onder de noordbrabantsche gemeente Deurne-Liessel, zoodat de 145 titel "uit Limburg" maar gedeeltelijk juist is.

Hoewel de kolonie vrij algemeen bekend is, achten wij het niet onbelangrijk, eenige actueele bijzonderheden mede te deelen, die wel in staat zijn om sympathie te wekken

voor de nijvere onderneming en ondernemers.
Vóór ongeveer 28 jaren werd met de ontginning der streek door den heer Van der
150 Griendt, te 's Bosch, een aanvang gemaakt, en daartoe een kanaal gegraven, dat in
verbinding is met de zoogenaamde Noordervaart, die, op haar beurt, een vertakking is
van de Zuid-Willemsvaart. Aanvoer van mest, voornamelijk van stadsmest, moest de
ontginning mogelijk maken.
Op dit oogenblik is de kolonie het eigendom der "Maatschappij tot ontginning en
155 verveening der Peel, genaamd Helenaveen", en de directie is opgedragen aan den zoon
van den eersten ondernemer. Plaatselijk opzichter is de heer Schellings, die bekend
staat om de welwillendheid, waarmede hij bezoekers ten dienste staat, en aan wien wij
de volgende mededeelingen danken.
De eigenlijke oase, die zich over een oppervlakte van 170 hectaren langs het kanaal
160 uitstrekt, heeft een vaste bevolking, van honderd huisgezinnen, met 560 zielen;
daarenboven is er een vlottende bevolking, voor de vervening, van ongeveer 300
mensen, onder welke op dit oogenblik 120 Duitschers zijn. Deze tijdelijke bewoners
huizen in een 20-tal steenen keeten, die hun ten gebuike worden gegeven, met het
noodige huisraad. Zoo deze vlottende bevolking dus de logeergasten zijn van de
165 Maatschappij, met de vaste bevolking is dit ook het geval, in zooverre, dat ook haar
huizen, erven en landerijen het eigendom zijn van de Maatschappij. Op dezen regel
maken slechts een groentetuin van 4 hectaren en het erf om de R. K. pastorie
uitzondering.
Behalve de vervening van ongeveer 750 hectaren turfgrond, waarvan 300 hectaren onder
170 de gemeente Horst, de overige onder de gemeente Deurne liggen, bestaat de cultuur uit
de zoogenaamde vroegteelt.
Een prachtige fruittuin en een groote groentetuin, die met muren doorsneden is,
leveren de fijnste vruchten. Hollandsche kweekers behandelen de sterke en
rijkdragende druivenplanten, die uit het Westland zijn aangevoerd, en die nagenoeg
175 het geheele jaar door vruchten opleveren.
In 't vroege voorjaar worden aardbeien tegen hooge prijzen naar de londensche markt
verzonden, en thans is men bezig met den bessen- en frambozen-pluk, die op groote
terreinen geteeld worden. Maar niet alleen van fruit wordt de engelsche markt
voorzien, ook komkommers worden vroegtijdig afgeleverd (vooral de donkergroene), en
180 bloemkool, salade en andere groenten zijn in den winter verkrijgbaar, zoodat de
kolonie concurreert met de italiaansche en algerijsche leveranciers.
De augurkenteelt wordt op groote schaal gedreven; ruim 16 hectaren zijn daarmede
beplant en verpacht aan noord-hollandsche boeren, 16 andere hectaren zijn in de
zoogenaamde halfteelt met tabak beplant, terwijl de overige bouwlanden de gewone
185 winter- en zomergranen opleveren.
In de laatste jaren is een fabriek opgericht, ter bereiding van *turfstrooisel*. Dit is
een nieuwe tak van industrie, die het stroo, als ligging voor de paarden, moet
vervangen. Het schijnt dat het nieuwe product wel bevalt; op dit oogenblik is het in
proef bij de cavalerie, en in October zal de minister van Oorlog moeten uitmaken, of
190 dit veel goedkoopere strooisel voorgoed zal ingevoerd worden.
Vóór vier weken is de fabriek afgebrand; ze wordt thans in steen weer opgebouwd, zal
wellicht electrisch verlicht worden en telephonisch verbonden met het kantoor te
Helenaveen.
Tot nog een andere uitvinding heeft het turfafval aanleiding gegeven. Wanneer de
195 vaste turf afgegraven is, vindt men een zekere stof, *turflok* genaamd, die zeer
vezelig is.
Dat afval wordt – naar een uitvinding van een Franschman – te Weert fabriekmatig
uitgeplozen en gesponnen, waarna het naar Verviers wordt gezonden, ter vervaardiging
van kleederen. Dat fabrikaat deed onder het werkvolk te Helenaveen de dictie
200 ontstaan: "Goed voor den winter, dan stook je de kachel met je borstrok."
Zoo de nieuwe vinding ook al, wat de deugdzaamheid betreft, twijfelachtig moge zijn
voor de bereiding van kleeren, zeer zeker is de turflok uitmuntend geschikt om
daaruit werk – voor de schepen – en grof tapijtwerk te vervaardigen.
Het kanaal – de zoogenaamde Helenavaart – is in de laatste jaren doorgetrokken tot
205 aan het station Helenaveen, op de lijn Venloo–Eindhoven; de haven aldaar is door een
zijspoor verbonden met de lijn van het Staatsspoor, terwijl het kantoor te Helenaveen
telegraphisch verbonden is met het Staatsspoor en het hoofdkantoor te 's-Bosch. Gaf
de zeer belangwekkende onderneming in de laatste jaren geen groote winsten, een beter
vooruitzicht doet zich op, en het is te wenschen, dat een dergelijke flinke
210 exploitatie zegen op haar werk vinde. (D. v. Ned.)

11 juli 1885 **Tabakscultuur in Nederland.**
Mijnheer de redacteur!

- 215 In uw geacht "blad van 1 Juli, n° 157, las ik onder de rubriek *Nieuws uit Holland*, om als bewijs van welslagen der tabakscultuur op afgeveende gronden te strekken, de mededeeling dat A. P., in het Helena-Veen 66000 ponden geteeld waren. Die mededeeling eindigt met de woorden; «Weder een nieuwe aanwijzing voor veldeigenaren van onze noordelijke, afgeveende gronden, waar men tot nu toe nooit deze cultuur heeft, beproefd." 220 Het zij mij vergund hieraan een paar opmerkingen toe te voegen. Deze tabakscultuur in de Peel (zoogenaamd Helena-Veen) is volstrekt niet nieuw. In bet verslag van den directeur der «Maatschappij tot Ontginning en Verveening van de Peel," genaamd Helena-Veen, van 6 April 1875, dus 10 jaren geleden (het oudste verslag dat ik bij de hand heb), komt met betrekking tot deze, zaak voor: 225 «Evenals in het vorige jaar is de tabakscultuur goed geslaagd; het voornemen bestaat dan ook om deze cultuur van lieverlede uit te breiden, daar behalve de voordeelen, die de maatschappij rechtstreeks geniet, de daartoe aangelegde gronden een groote waarde verkrijgen en thans reeds een aantal huisgezinnen een ruim bestaan in de bewerking van de tabak vinden, wat tot welvaart der bevolking in Helenaveen zal 230 strekken." In dat jaar werden slechts bebouwd 5.5 hectaren, die per hectare 2730 kilogram opbrachten. In het verslag van verleden jaar, van 27 Mei 1884, dat mede hier voor mij ligt, komt voor: 235 «Nog nimmer kon de tabakscultuur-rekening op zulk een goeden uitslag wijzen als in het afgelopen jaar. Een ruim gewas van uitmuntende qualiteit enz. 14.78 hectaren leverden gemiddeld op 1910 kilo tabak en 90 kilo zuigers per hectare." Deze gunstige resultaten in het Helena-Veen verkregen, zijn echter geenszins een bewijs, dat de veenderijen in de noordelijke provinciën ook daartoe zouden kunnen 240 geraken. Ik veronderstel dat wanneer de geschiktheid en aard van den grond zich daartoe eigenden, de nijvere bewoners van het noorden van ons land ook reeds lang tot de tabakscultuur zouden zijn overgegaan, maar de Peel (Helena-Veen) bestaat genoegzaam geheel uit hoog veen. De veenlaag bereikt een dikte van 1½ tot 7 meter, waaronder men 245 een vaste grondlaag vindt van zand en leem (klei), bijzonder geëigend voor de tabakscultuur. Indien dus een voorbeeld met zulke gunstige gevolgen, na zooveel jaren in de noordelijke streken geen navolging heeft gevonden (hetgeen ik trouwens niet weet) moet men wel tot de gevolgtrekking komen, dat de gronden daar er niet toe geschikt zijn. 250 Aangezien zich hier op Java ook nog belanghebbenden in het Helena-Veen bevinden, zal het mij zeer aangenaam zijn deze regelen door u opgenomen te zien. E. A. M. Carp. *Mede-Hoofdoprichter van genoemde Maatschappij. Bayeman, Probolinggo, 7 Juli 1885.* 255 1885 ebenso für Gemüse - ich sah mehrere Morgen Blumenkohl von sonst nie wieder gesehener Üppigkeit, welcher nur für Samenhandel angebaut wird; endlich für Obst, besonders Kernobst. Helenaveen besitzt außer Gärten für Privatbenutzung ein fünfzehn bis zwanzig Morgen großes, in vier ummauerte Gärten geteiltes Obstfeld, auf welchem als Spalier an den Mauern etwa 700 Weinstöcke, 600 260 Apfelstämme und im Innern der Gärten je reichlich 1.000 Johannisbeer-, Stachelbeer-, Himbeersträucher und Erdbeerpflanzen stehen, alle kerngesund und kräftig [...]
- 265 in letzter Jahresfrist durch die großartige Energie der Holländer in solchen (und vielen anderen) Dingen zwei riesige Gärten in Helenaveen entstanden: einer hauptsächlich für Blumenkohl, aber nur zum großartigsten Samenverkauf (nie sonst sah ich solche Prachtköpfe), der andere - lachen sie ja nicht von wegen des Torfmoors! - zur Zucht der feinsten Obstsorten und ganz besonders Tafeltrauben an nach "westländischem" Muster (Gegend um Den Haag) eigens konstruierten Mauern, alles für 270 auswärtigen Vertrieb. In drei Jahren von heute ab, so sagt man, und so glaube ich es, weil Holländer es sagen und tun, werden sie feinste Helenaveener Trauben auf ihrem Tisch haben können. Wo vorm Jahre noch alles abgebauter Torf, da sah ich am Spalier Apfelbäume etc., die solide Frucht angesetzt hatten. [...]
- 275 1877 ließ Jan van de Griendt von Obstgärtnern aus dem Westland (die Gegend zwischen Rotterdam und Den Haag) Schutzmauern für die Kultur von Weintrauben bauen. Seit 1882 betrieben Pächter den Gartenbau. In der Regel wurden Erbsen, Bohnen und Gurken für das rheinisch-westfälische Industriegebiet angebaut. [...]

280 Das Direktionsgebäude mit seinen ausgedehnten Stallungen (Prachtpferde), Schuppen, auch Gärten liegt auf dem Südufer des Hauptkanals wohl am östlichsten Punkte von ganz Helenaveen, dessen westlichster Punkt die fast eine Meile entfernte Eisenbahn-Haltestelle Helenaveen bezeichnet. Gegenüber der Direktion auf dem Nordufer die Baulichkeiten der Tabakskultur, am Kanal auch eine Werft für Schiffbau resp. 285 Reparatur.

20 december 1886 **Te Huur**, tegen billijke voorwaarden, een **Westlandsche Fruittuin**, te Helenaveen, N.-Br., naar den eisch beplant en onderhouden, geheel ommuurd, met vele uitstekende goeddragende Vruchtboomen en 400 Meter Druiven in volle kracht, benevens 290 Tuinmanswoning en Hof, te zamen groot 2.04 Hect. (8783)
Te bevragen en nadere inlichtingen te bekomen bij de Directie der Maatschappij Helenaveen, te 's Bosch.

HOOISCHUDDER.

PAARDENHARK.

Groningen 15. Mei 1869.

De Heer

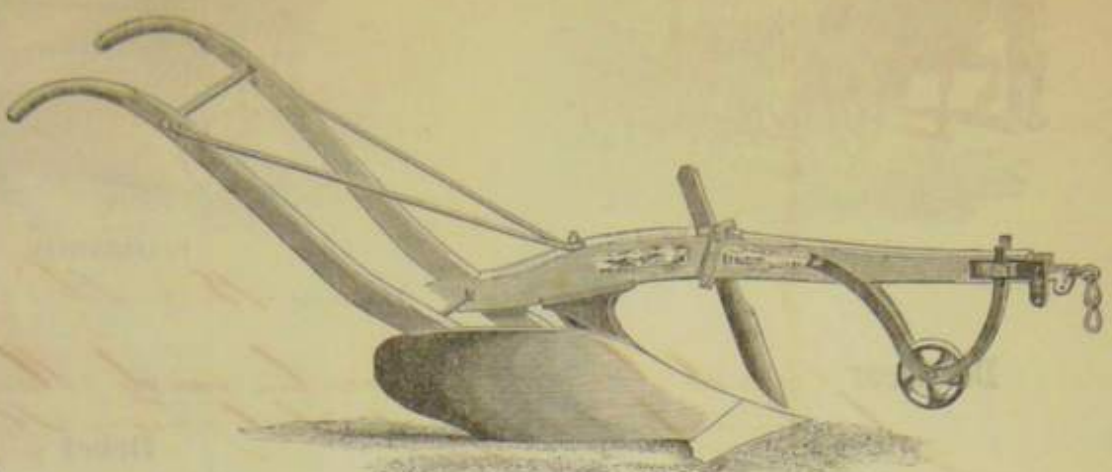
*van de Grind, Directeur van de Maatschappij tot
Sontginnistenbevoening der Peel ginsaan Helene van
Debet & Hartzenbeuk*

aan **BOEKE & HUIDEKOPER. - GRONINGEN.**

Voor aan U. Ed. verkocht en gelovend in aanblijven

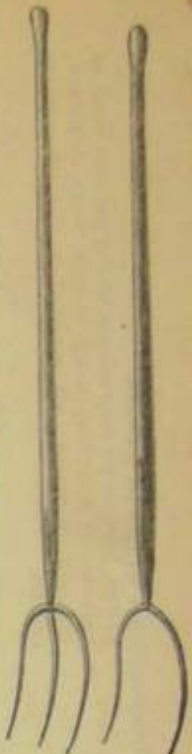
Betaalbaar: kleine bedragen per postwissel.
 grotere bedragen per aangetekende brief of per korte wissel op
 Amsterdam of Rotterdam, terwijl de Heer Conyns, J. Bouwman,
 Wijnstraat, Rotterdam, ook gemagtigd is onze rekeningen te
 kwijten.

295

ARENDPLOEGEN.

ENGELSCH- AMERIKAANSCH- EN GRONINGER FABRIKAAT.

Boelhouwers, tuinbaas

- 300 1 februari 1887 Wordt gevraagd, tegen goed Loon en aandeel in den Verkoop, een **Tuinman**, bekend met Teelt en Verkoop van Vruchten. Zich met inzending van Getuigschriften en ter bekoming van inlichtingen te richten aan de Maatschappij *Helenaveen*, te 's-Bosch (312)
- 305 13 augustus 1887 Tegen toezending van een Postwissel f1.40 verzend ik fr°. per post een Mandje, inhoudende 4 Kilo groote, mooie Morellen.
D. BOELHOUWERS,
Tuinbaas Maatschappij Helenaveen (7555)
- 310 16 augustus 1887 Door de menigvuldige aanvragen ben ik spoediger uitverkocht dan ik gedacht had, alzoo **geene Morellen meer**.
D. BOELHOUWERS.
Tuinbaas, Maatsch. Helenaveen.
- 315 26 augustus 1887 **Helenaveen**.
Zooals per advertentie bekend gemaakt werd, overtrof de aanvraag naar **Morellen** ver den voorraad.
De te veel ingezonden Postwissels werden teruggezonden. Bij niet-ontvangst wordt vriendelijk navraag verzocht door
D. BOELHOUWERS, *tuinbaas*.
- 320 1 oktober 1887 Tegen toezending van een postwissel f2.40, verzend ik franco per post een mandje, inhoudende 2 Kilo groote mooie **Blauwe Druiven**.
D. BOELHOUWERS, *Tuinbaas,*
Maatschappij Helenaveen N.B.
- 325 10 november 1887 Tegen toezending van een postwissel f1.50, verzend ik franco per post een Mandje, inhoudende 2 kilo groote, mooie **blauwe Druiven**. (746)
D. BOELHOUWERS
Tuinbaas Maatschappij Helenaveen

Maatschappij

TOT ONTGINNING EN VERVEENING DER PEEL,

genaamd HELENA-VEEN.

ONTVANGEN

van

De Heeren J. Sanders & Hovers

de Som van

Vier honderd vertien gulden

op rekening van geleverde augurken

Helena-Veen.

18

Zegge

f 4/13.

335 Heeft u dien grooten kersenboom gezien daar op het erf van de directeurswoning?
Ik had hem gezien. 't Was een kersenboom, zoo groot als ik er nooit te voren een had
gezien, een reus onder zijns gelijken, waarvan dezen zomer niet minder dan 600 pond
kersen was geogst.
"Welnu, mijnheer," vervolgde de oude man, "dien boom heb ik geplant; 't was een
nietig plantje uit een kersenpit gegroeid, ik kweekte het uit aardigheid op en
plantte het bij mijn huis, want op die plek, waar nu de directeurswoning staat, heb
340 ik mijn eerste hutje gehad en kijk nu eens wat een boom dat is geworden! En zoo is 't
met alles gegaan. Vruchtboomen - ho maar! en thans groote boomgaarden met beste peren
en appelen; menschen woonden hier niet; wij kwamen hier van alle kanten heen om te
werken aan het kanaal, uit Zeeland, uit Overijsel, uit Holland, uit Friesland, uit
Brabant zelf. De meeste lui, die hier wonen zijn dan ook oorspronkelijk geen
Brabanters en nu wonen hier bijna 700 menschen en ze hebben 't allemaal vrij goed.
345 Ja, ja, mijnheer, je kunt van een leelijk stuk grond heel wat goeds maken, als je
maar werkt en als je maar mest, want de mest moet 't 'm doen, de mest moet 't 'm
doen! En dat was in den beginnen een last. Die werd met schepen aangevoerd en
iedereen kon er dan van koopen uit de kuilen, waarin ze bewaard werd. Daar ginder is
nog zoo'n kuil over, maar nu worden ze niet meer gebruikt. Maar och, van koopen kwam
350 niet veel, 't volk had er 't geld niet voor en zoo kreeg men 't dan ook meestal voor
niemandal. Nou, u Kunt wel zien dat er goed gebruik van is gemaakt.
Veertig jaar, er kan in zoo 'n tijd wat gebeuren!"

355 18 augustus 1893 Er is ook te Helenaveen een reusachtige groententuin, die echter
niet tot de gronden der Maatschappij behoort, doch geëxploiteerd wordt door een
vroegeren hoofdopzichter der Maatschappij.

Een bezoek overwaard is de Westlandsche tuin, die door de Maatschappij verhuurd is. In dezen tuin groeien de vruchten even weelderig als in het om het ooft beroemde Westland.

360

27 augustus 1893 Hoofdzaak te Helenaveen zijn echter groente- en vruchtenteelt, die zeer goede uitkomsten schijnen te geven. Elk huisje heeft in de onmiddellijke nabijheid een groententuin, waarin spersie- en snijboonen, en bovenal komkommers en augurken geteeld worden, trouwens men schijnt hier den bodem bijkans voor alles geschikt te kunnen maken. In de tuinen van den directeur en den boekhouder, die de

365

moeite van het zien waard waren, zoo muntten zij uit door degelijk onderhoud en fraaien aanleg, vindt men bijkans van alle inlandsche boomen en planten een exemplaar vertegenwoordigd en de tuinen leverden allerhande groenten en vruchten. In den tuin van den boekhouder zagen wij een paar exemplaren van reusachtige

370

komkommers, indirect een geschenk van H. M. koningin Wilhelmina. De jonge Koningin, die nl. wel gehoord had hoe veel belangstelling nu wijlen haar vader voor Helenaveen had betoond, had ook eens den wensch te kennen gegeven, iets voor Helenaveen te doen en echt kinderlijk zond zij uit haar tuintje op het Loo het zaad van de reuzenkomkommers naar de Maatschappij.

375

Dit zaad heeft rijke en reusachtige vruchten afgeworpen en zoo H. M. ooit bij een tochtje door Brabant ook Helenaveen mocht bezoeken - wat de bevolking aldaar steeds hoopt dat nog eens gebeuren zal - zal zij in den tuin van den boekhouder de reuzenkomkommers kunnen vinden.

380

Er is ook te Helenaveen een reusachtige groententuin, die echter niet tot de gronden der Maatschappij behoort, doch geëxploiteerd wordt door een vroegeren hoofdopzichter der Maatschappij.

385

Een bezoek overwaard is de Westlandsche tuin, die door de Maatschappij verhuurd is. In dezen tuin groeien de vruchten even weelderig als in het om het ooft beroemde Westland. Tijdens ons bezoek gingen de talrijke pruimen-, appel- en perenboomen als gebukt onder den zwaren last, dien zij hadden te torsen en langs de lange muren zaten de druivenranken vol van trossen, die heel wat beloofden en deze druiven uit de om zijn onvruchtbaarheid steeds berucht geweest zijnden Peel, kunnen bepaald eene vergelijking met die, gekweekt in het om zijn vruchtbaarheid bekende Westland, glansrijk doorstaan.

390

't Zij erkend, dat dezen zomer een groote bijzonderheid is: er zijn jaren aan den zomer van 1893 voorafgegaan, dat de vruchtboomen bijkans niets opbrachten en de pachters hunne pachtsom niet aan het geogste ooft verdienden, doch die ongunstige toestand bestond dan evengoed voor de kweekers en boomgaardhouders in Westland of Betuwe.

395

De groenten worden voor een groot gedeelte naar Crefeld verzonden, voor een ander deel met de vruchten te Rotterdam ter markt gebracht.

Naast den Westlandschen tuin bestond tot voor een paar jaar de *Koning-Willemstuin*.

400

Z. M. Willem III had nl. indertijd een aantal vruchtboomen aan de Maatschappij geschonken. Later bleek, dat de boomen wel vrucht droegen, doch de leverancier boomen had gestuurd, waarvan de vrucht op de markt weinig of geen waarde had. Besloten werd daarom de boomen te rooien, zoodat thans de plaats, waar zij stonden, een uitgestrekt weiland is. Het voornemen is echter er geleidelijk weder vruchtboomen van groote waarde te doen planten.

405

Eertijds werd het afgeveende hoogveen voor boekweitcultuur gebruikt, nadat door afbranden en oppervlakkig bewerken van de bovenkorst een bouwlaagje verkregen was. Zoo lagen soms 300 H.A. boekweit aaneen. Men kan zich denken, dat toen de bijenteelt bloeide en dat die last heeft ondervonden zich aan te passen aan het bijna geheel verdwijnen van deze teelt, die uit het intensieve landbedrijf bijna geheel gebannen is als te weinig rendabel.

410

Op de afgeveende en voor cultuur gereed gemaakte gronden werd daarna de tabaksbouw uitgeoefend, een cultuur gebonden aan de aanwezigheid van groote hoeveelheden - naar men meende tot voor kort - krachtigen schapenmest. Deze was voldoende voorhanden en groote schuren werden gebouwd voor het drogen van de bladeren. Thans staan die sedert vele jaren leeg en verlaten of werden verbouwd, want de tabakscultuur is sedert lang opgegeven. Wellicht zal ze hier weer in praktijk gebracht kunnen worden, nu de prijzen van het product loonende worden en de landbouwscheikunde de mogelijkheid heeft aangetoond den zoo uitsluitend gezochten schapenmest door kunstmest te vervangen.

420

Vóór 30 jaar deed de groententeelt haar intrede in Helenaveen en werd spoedig een bron van inkomsten voor de bewoners. Een gemengd bedrijfje met een paar hectaren of

minder veencultuur (erwten, boonen en augurken), een koetje om mest te maken, soms een kampje wei voor dit dier en een stukje rogge of haver, ziedaar een
425 tuindersbedrijfje, welks bewoner steeds pachter is van de Mij. Helenaveen, de eigenares van alle gronden.
Maar ook dit bedrijfje ondervond den invloed van de ontwikkeling van onzen tuinbouw. Nieuwe culturen werden ingevoerd en nieuw zaaizaad voor de bestaande: het kunstmestgebruik nam toe en het zeer gunstige jaar 1911 bracht nieuwen moed in het
430 leven van deze kleine telers, die dikwijls met groote zorgen te kampen hebben.

1895 Uittreksel van den Perceelsgewijzen Kadastralen Legger der Gemte Deurne
Nommer 1965 tuin grootte in Aren 44.10

435 16 januari 1907 Wageningen, 16 Januari 1907.
INSTITUUT VOOR PHYTOPATHOLOGIE.
Directeur: Prof. J. RITZEMA BOS.
No 46.
Aan den heer Directeur der Maatschappij Helenaveen te Helenaveen.

440 Weledele Heer,
In antwoord op Uw schrijven van gisteren bericht ik U dat de stukken schors, welke U mij bij dat schrijven toezondt, aan de binnenzijden gangen vertoonen van den Groeten iepenspintkever (Eccoptogaster scolytus); terwijl aan de buitenoppervlakte boorgaten van deze kevers zichtbaar zijn.

445 Wat U mij zendt, zijn stukken schors van een boom die reeds zeer land geleden werd aangetast door de iepenspintkevers; waarschijnlijk is die boom zelf reeds geheel dood. Althans de schors is, nadat de iepenspintkevers haar hadden aangetast, ook nog door boktorren aangetast, die grootere boorgaten hebben gemaakt; alsmede door zwammen. Maar die boktorren en zwammen zijn allen eerst secundair opgetreden. De
450 spintkevers zijn de misdadigers geweest.
U zendt verder een doosje met insecten, welke U onder de doode schors heeft gevonden. Dat zijn echter geen spintkevers; er is zelfs geen enkele spintkever bij. 't Zijn voor 't meerendeel kleine wantsen, verder is er een aspergekever bij, afkomstig van waarschijnlijk meer of min in de nabijheid gelegen aspergevelden; en nog een paar
455 kevertjes, maar geen spintkevers. Al deze wantsen en kevertjes hebben met de beschadiging der iepen niets te maken, en hebben eenvoudig tegen den winterkoude eene schuilplaats gezocht onder de doode schors.
Ik begrijp zeer goed, dat U niet gaarne tot het vellen van de aangeplante bommen overgaat; maar bommen, die zóó ver heen zijn, als die, waarvan U mij een paar stukken
460 bast zendt, zult U toch wel laten vellen, want die zijn dood of althans staan zij op 't doodgaan.
De iepenspintkevers tasten vooral zoodanige iepenboomen aan, die in een of ander opzicht onder ongunstige condities verkeeren; boomen, die met hunnen wortels in eene stijve, moeilijk water doorlatende grondlaag komen, - boomen, die op zeer
465 onvruchtbaren grond staan, - boomen, om welker stammen de bodem later is opgehoogd, - boomen, die op hooger leeftijd plotseling meer aan den wind werden blootgesteld, terwijl zij vroeger door andere boomen werden beschut, die men later liet vellen, - boomen, die eenigszins kwijnen, doordat uit de gast?, die op eenigen afstand in den grond zich uitstrekken, eenigelicht? ontsnapt, - boomen, die tusschen een paar
470 slooten in staan, zoodat de wortels wanneer de boomen zich wat meer gaan ontwikkelen in 't water geraken, - enz.
Zulke iepenboomen, die in een of ander opzicht onder ongunstige condities verkeeren, worden het eerste door de spintkevers aangetast; en 't is dus eener zaak van belang, dat men tracht, die ongunstige condities op te heffen, althans wanneer zulks
475 eenigszins mogelijk is.
Want wanneer eenmaal ergens iepenboomen zijn aangetast, dan begeven zich de kevertjes, die zich daarin ontwikkelden, naar andere iepen; en dan sparen zij ook de volkomen gezonde boomen niet, zelfs met de betrekkelijk jonge iepenboompjes. Als U gevelde boomen verkoopt, die in de buurt blijven, bijv. bij meubelmakers en
480 wagenmakers, dan moet daaraan de conditie worden verbonden, dat zij vooraf worden ontschorst.
Besmetting grijpt ook vaak plaats doordat houtkoopers, wagenmakers, enz. iepenboomen hebben gekocht, er zich spintkevers uit die gevelden iepenboomen ontwikkelen, en nu naar de in de buurt op stam staande gezonden iepen overvliegen.

485 Wat nu te doen, wanneer in eene buurt, zooals bij U 't geval schijnt, een zeer groot aantal oudere en jongere bommen door iepenspintkevers zijn aangetast?
Ik raad U 't volgende aan.
1°. Vel onverwijld, althans vóór April, de boomen, die zoo ernstig aangetast zijn,

dat zij toch geen hoop op herstel geven.

490 2°. Verbeter, zoo noodig, voor de overblijvende iepen, de condities, waaronder ze leven. Waar de bodem erg stijf is, make men hem los; waar hij arm is, bemeste men hem, enz.

3°. Bestrijk de aangetaste iepen allen, en liefst ook degenen, die niet zijn aangetast, met de Leinewebersche Compositie. De samenstelling en bereiding van deze 495 pap vindt u op bijgaand blad papier aangegeven.

Daar de iepenspintkevers gewoonlijk in Mei zich uit de schors naar buiten boren, en zich kort daarna even? inboren, 't zij in dezelfde stammen of wel in andere iepenboomen, - zoo moet de Leinewebersche pap zijn aangebracht vóór die kevers naar 500 buiten komen. En omdat dit weliswaar meestal eerst einde Mei geschiedt, maar toch ook vroeger kan gebeuren, zoo doet men goed, de stammen te besmeren in April. 't Is niet raadzaam het nog veel vroeger te doen, bijv. nu, in Januari; want hoe langer de massa op de stammen zit, des te meer kans is er, dat er stukken af zijn gevallen of gaten, barsten, in zijn gescheurd, vóór de tijd van 't naar buiten kruipen der kevers gekomen is.

505 Men besmere dus de stammen der iepen in 't begin van April.

Liefst besmerme men alle iepenstammen in de buurt, niet alleen de aangetasten. Vooreerst toch zijn er onder degenen, die men niet als aangetast herkent (waar men in de schors geen boorgaten ziet), stammen, die wel degelijk blijken aangetast te zijn, als men ze nader onderzoekt. Maar de plaag valt gewoonlijk eerst in 't oog, als de 510 boomen vrij erg zijn aangetast.

Bovendien: het besmeren van de stammen met Leineweberschen pap belet wel in den regel dat de kevertjes naar buiten kruipen; maar natuurlijk kan er toch wel eens eentje naar buiten komen, en vindt deze nu de gave stammen niet met pap besmeurd, dan boort hij zich dáár in.

515 Het best is 't dus, in 't begin van April alle in eene streek aanwezige iepenstammen te besmeren met Leinewebersche pap; de stammen en zooveel mogelijk ook de dikkere takken. Maar 't wordt een nog al kostbaar werkje, vooral door den vele arbeid, die eraan verbonden is. Daarom bepaalt men zich vaak tot het besmeren alléén van de aangetaste boomen. Maar dan is het toch raadzaam, te zorgen dat zooveel mogelijk alle 520 boomen die aangetast zijn, worden behandeld.

Mocht U na ontvangst dezes nog iets te vragen hebben, dan zal het mij aangenaam zijn, U nog verder voor te lichten, voorzoover mij dit mogelijk is

Hoogachtend Uw dr.

JRitzemaBos.

525 16 januari 1907 [Leinewebersche compositie]
INSTITUUT VOOR PHYTOPATHOLOGIE.

Directeur: Prof. J. RITZEMA BOS.

530 Leinewebersche compositie is eene zelfstandigheid, die men op de stammen smeert om schadelijke insekten te verhinderen, zich in te boren. Zij wordt op de volgende wijze bereid. Men neemt 2½ KG slechte tabak, giet daarop 30 Liter warm water, [...]

20 juli 1912 Toen men begon, werden als proef twee Westlandsche tuinen gemaakt, geheel met muren omringd, die voor druiventeelt dienden en verder een aantal 535 éénruiters. Doch veel algemeener is de Roelofarendveensche veen-cultuur van erwten, boonen en augurken. Deze teelt is door enkele hierheen verhuisde tuinders ingevoerd en wordt nu ook door liet jongere geslacht gevolgd.

Die gebezigde erwten zijn halfhooge variëteiten. Omstreeks Kerstmis begint men al met de voorbereiding van deze cultuur. Eerst worden de erwten een paar dagen geweekt en 540 daarna een week "in den broei" gelegd. Dit laatste beteekent, dat men de geweekte erwten bij gewone kamertemperatuur laat ontkiemen. Men noemt dit broeien, omdat bij de ontkieming in zakken of kuipen warmte vrijkomt. Zijn de erwten ontkiemd, dan worden zij in den vollen grond of in een kouden bak uitgezaaid en bedekt met een laag aarde van 5 c. M. Nu ontkiemen ze langzaam en einde Februari of begin Maart krijgen 545 zij een blijvende plaats in rijen op de kouden grond. Als ze een 60 c. M. hoog zijn, worden ze ingetopt om spoediger vruchten te kunnen geven.

Begin Juni hebben wij den eersten oogst en op het einde van de maand kennen de erwten worden opgetrokken.

Dan volgen de boonen of augurken.

550 [...]

van het afzetgebied; anders overvoert men de markt.

De fruitteelt is in deze streek nog van geen beteekenis. Er werden destijds eenige boomgaarden aangelegd, doch men was niet gelukkig in de aangekochte soorten.

Intusschen zagen wij prachtige kerseboomen, rijk dragend, in den boomgaard achter het

555 huis van den directeur. Zulke kersen krijgen wij in Amsterdam nooit te zien. De boomen waren een goede dertig jaar en zagen er gezond uit. Voor den handel heeft deze boomgaard geen waarde, omdat er te veel soorten, in staan, maar elke boom op zichzelf had hooge waarde.

560 Als nu zulke kersen hier voort willen, dan is het toch "zonde en jammer", dat hier op het oogenblik niets wordt gedaan voor de aanplanting van zulke vruchtboomen. Een groot deel van ons, volk snakt naar heerlijke vruchten en hier ligt de bodem onbeplant, die ons vruchten zou kunnen geven.

565 1 januari 1919 [...] Voorgesteld wordt een nieuwe woning te bouwen voor den veenbaas in de omgeving van het Soemeer tegen de Sevenumsche veengronden en de tegenwoordige veenbaaswoning met de daarby liggende oude Westlandsche tuin tezamen als tuindery te verhuren.

Personenregister

Jan van de Griendt.....	5
D. BOELHOUWERS.....	7
H. M. koningin Wilhelmina.....	9
vroegeren hoofdopzichter der Maatschappij.....	9
Z. M. Willem III.....	9